

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
MACIEJA SZPUNARA
przedstawiona w dniu 10 marca 2016 r.¹

Sprawa C-12/15

Universal Music International Holding BV
przeciwko
Michaelowi Tétreaultowi Schillingowi,
Irwinowi Schwartzowi,
Josefowi Brożowi

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Hoge Raad der Nederlanden (sąd najwyższy Niderlandów)]

Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości — Jurysdykcja w sprawach cywilnych i handlowych — Rozporządzenie (WE) nr 44/2001 — Artykuł 5 pkt 3 — Postępowanie, którego przedmiotem jest czyn niedozwolony lub czyn podobny do czynu niedozwolonego — Miejsce wystąpienia szkody — Szkoda czysto ekonomiczna

I – Wprowadzenie

1. Jak powszechnie wiadomo, ustanowiony przez rozporządzenie (WE) nr 44/2001² system przyznawania jurysdykcji w sprawach cywilnych i handlowych opiera się na zasadzie ogólnej, wyrażonej w art. 2 ust. 1 tego rozporządzenia, zgodnie z którym to przepisem osoby mające miejsce zamieszkania lub siedzibę na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane przed sądy tego państwa członkowskiego, a jedno z odstępstw od tej reguły zostało uregulowane w art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001, zgodnie z którym, jeżeli przedmiotem postępowania jest czyn niedozwolony, osoba, która ma miejsce zamieszkania lub siedzibę na terytorium państwa członkowskiego, może być pozwana w innym państwie członkowskim przed sąd właściwy dla miejsca, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę.

2. W niniejszej sprawie kluczową kwestią jest to, czy szkoda majątkowa o charakterze czysto ekonomicznym (zwana dalej „szkodą czysto ekonomiczną”) poniesiona w państwie członkowskim w następstwie bezprawnego działania podjętego w innym państwie członkowskim może sama w sobie stanowić podstawę dla ustalenia jurysdykcji na podstawie art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001.

1 — Język oryginału: francuski.

2 — Rozporządzenie Rady z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 4, s. 42).

II – Ramy prawne

3. Artykuł 2 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 stanowi:

„Z zastrzeżeniem przepisów niniejszego rozporządzenia osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane, niezależnie od ich obywatelstwa, przed sądy tego państwa członkowskiego”.

4. Artykuł 5 tego rozporządzenia stanowi:

„Osoba, która ma miejsce zamieszkania [lub siedzibę] na terytorium państwa członkowskiego, może być pozwana w innym państwie członkowskim:

[...]

3) jeżeli przedmiotem postępowania jest czyn niedozwolony lub czyn podobny do czynu niedozwolonego albo roszczenia wynikające z takiego czynu – przed sąd miejsca, gdzie nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę;

[...]”.

III – Okoliczności faktyczne w postępowaniu głównym i pytania prejudycjalne

5. Universal Music International Holding BV (zwana dalej „Universal Music”) jest spółką produkującą płyty dźwiękowe, z siedzibą w Baarn (Niderlandy), należąca do Universal Music Group, z siedzibą w Stanach Zjednoczonych. Universal Music International Ltd (zwana dalej „Universal Ltd”) jest spółką siostrzaną Universal Music i również należy do Universal Music Group.

6. W 1998 r. Universal Ltd, B&M spol. s r. o. (zwana dalej „B&M”), spółka z siedzibą w Republice Czeskiej, a także udziałowcy B&M uzgodnili, że – jako spółka ostatecznie wyznaczona w tym celu w ramach Universal Music Group – jedna spółka lub kilka należących do tej grupy spółek nabędzie najpierw 70% udziałów spółki B&M, a następnie, w 2003 r., pozostałe udziały. Cena udziałów miała zostać ustalona w 2003 r. w chwili kupna pozostałych 30%. Uzgodnienia te zostały udokumentowane w liście intencyjnym, który określił docelową cenę sprzedaży jako pięciokrotność średniego rocznego zysku B&M.

7. Strony wynegocjowały sprzedaż i dostawę 70% udziałów spółki B&M oraz opcję zakupu w odniesieniu do pozostałych 30%. Umowa opcji zakupu udziałów została sporządzona na zlecenie działu prawnego Universal Music Group przez czeską kancelarię adwokacką Burns Schwartz International. Począwszy od końca sierpnia 1998 r. pomiędzy działem prawnym Universal Music Group, Burns Schwartz International i udziałowcami B&M wymieniono osiem projektów umowy. W trakcie tych negocjacji jako nabywca została wskazana spółka Universal Music.

8. W dniu 5 listopada 1998 r. Universal Music oraz spółka B&M i udziałowcy tej ostatniej zawarli umowę opcji zakupu udziałów.

9. Z akt sprawy przedłożonych Trybunałowi wynika, że zmiana zaproponowana przez dział prawny Universal Music Group nie została w całości wprowadzona do treści umowy przez pracownika Burns Schwartz International, co spowodowało pomnożenie ceny sprzedaży przez pięć w stosunku do przewidzianej ceny sprzedaży, przy czym cena sprzedaży miała następnie zostać pomnożona przez liczbę udziałowców.

10. Gdy w sierpniu 2003 r. spółka Universal Music wypełniła swoje zobowiązanie zakupu pozostałych 30% udziałów od udziałowców B&M i obliczyła przewidzianą cenę sprzedaży, która wyniosła 10 180 281 CZK (około 313 770,41 EUR), udziałowcy B&M podnieśli roszczenie o zapłatę kwoty wynikającej z formuły zawartej w umowie opcji zakupu udziałów, która to kwota wynosiła 1 003 605 620 CZK (ok. 30 932 520,27 EUR).

11. Universal Music oraz udziałowcy B&M przedłożyli spór do rozstrzygnięcia przez komisję arbitrażową, przed którą w dniu 31 stycznia 2005 r. zawarli porozumienie. W wykonaniu tejże ugody spółka Universal Music zapłaciła kwotę 2 654 280,03 EUR za pozostałe 30% udziałów (zwaną dalej „kwotą ustaloną w ugodzie”). Spółka zapłaciła kwotę ustaloną w ugodzie przelewem bankowym w ciężar rachunku bankowego posiadanego przez nią w Niderlandach. Transfer został dokonany na rzecz rachunku, który udziałowcy sprzedający akcje B&M posiadają w Republice Czeskiej.

12. Spółka Universal Music wytoczyła przed Rechtbank Utrecht (sąd rejonowy w Utrechcie) powództwo o zasądzenie od pozwanych solidarnie zapłaty kwoty 2 767 861,25 EUR oraz odsetek i zwrotu kosztów z tytułu przypisywanej im odpowiedzialności za czyn podobny do czynu niedozwolonego. Podnoszone roszczenie odpowiada szkodzie, którą w swoim przekonaniu spółka Universal Music poniosła w wyniku niedbalstwa pracownika Burns Schwartz International podczas sporządzania tekstu umowy opcji zakupu udziałów. Wysokość dochodzonego odszkodowania stanowi różnicę między z jednej strony przewidzianą ceną zakupu a z drugiej strony kwotą ustaloną w ugodzie i kosztami, które spółka Universal Music poniosła w związku z postępowaniem arbitrażowym i ugodą.

13. Spółka Universal Music podnosi, że wskutek zachowania zarzucanego pozwanym poniosła w Niderlandach „szkodę czysto ekonomiczną o charakterze pierwotnym”, gdyż zapłaciła kwotę ustaloną w ugodzie oraz pokryła koszty związane z postępowaniem arbitrażowym ze swego majątku zlokalizowanego w Niderlandach, gdzie znajduje się jej siedziba.

14. Michael Tétreault Schilling i J. Brož, mający miejsce zamieszkania, odpowiednio, w Rumunii i Republice Czeskiej, zakwestionowali właściwość sądu niderlandzkiego, podnosząc, że zapłaty kwoty ustalonej w ugodzie i poniesionych kosztów z majątku Universal Music nie można uznać za szkodę czysto ekonomiczną o charakterze pierwotnym, która zaistniała w Niderlandach w wyniku działania mającego miejsce w Czechach.

15. W wyroku z dnia 27 maja 2009 r. rechtbank Utrecht (sąd rejonowy w Utrechcie) uznał się za niewłaściwy do rozpoznania powództwa Universal Music. Jego zdaniem szkoda poniesiona przez Universal Music jest szkodą czysto ekonomiczną, będącą bezpośrednim skutkiem zdarzenia, które ją wywołało. Powstaje pytanie, czy miejsce zaistnienia szkody – w niniejszym przypadku Baarn, miejscowość, w której znajduje się siedziba Universal Music – może zostać uznane za miejsce, w którym w rozumieniu art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. Zdaniem rechtbank Utrecht (sądu rejonowego w Utrechcie) tak nie jest, ponieważ brak jest łączników jurysdykcyjnych umożliwiających przyjęcie jurysdykcji sądu niderlandzkiego na podstawie art. 5 pkt 3 tego rozporządzenia.

16. Wyrokiem z dnia 15 stycznia 2013 r. Gerechtshof Leeuwarden-Arnhem (sąd apelacyjny w Arnhem-Leeuwarden), do którego odwołała się spółka Universal Music, utrzymał w mocy orzeczenie rechtbank Utrecht (sądu rejonowego w Utrechcie). W odniesieniu do art. 5 pkt 3 sąd ten uznał, że w niniejszym przypadku brakuje szczególnie ścisłego związku pomiędzy powództwem a sądem, przed którym je wytoczono, który to związek stanowi przesłankę zastosowania art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001. Sąd ten uznał, iż sam fakt, że kwota ustalona w ugodzie obciążała przedsiębiorstwo z siedzibą w Niderlandach, nie stanowi wystarczającej podstawy dla jurysdykcji sądów niderlandzkich.

17. Spółka Universal Music wniosła skargę kasacyjną od wyroku sądu apelacyjnego do Hoge Raad der Nederlanden (sądu najwyższego Niderlandów). Michael Tétreault Schilling i J. Brož wniosli niezależnie od siebie warunkowe wzajemne skargi kasacyjne.

18. Sąd odsyłający wskazuje, że Trybunał miał okazję orzec w wyroku *Marinari*³, iż miejsca, w którym pozwany – jak twierdzi – poniósł szkodę czysto ekonomiczną, wtórną wobec szkody pierwotnej zaistniałej w innym państwie członkowskim, nie można uznać za miejsce, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę, w rozumieniu art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001.

19. Trybunał nie wyjaśnił jednak, na podstawie jakiego kryterium lub jakich aspektów sądy krajowe mają ustalić, czy w danym przypadku występuje szkoda czysto ekonomiczna o charakterze pierwotnym, określana też jako podstawowa szkoda czysto ekonomiczna lub bezpośrednia szkoda czysto ekonomiczna, czy też szkoda czysto ekonomiczna będąca następstwem tej ostatniej szkody, względnie wtórna wobec niej, określana również jako szkoda wtórna lub szkoda pośrednia.

20. Trybunał nie wskazał też kryterium ani aspektów, na podstawie których sądy krajowe mają ustalić, w którym miejscu szkoda czysto ekonomiczna – bezpośrednia lub pośrednia – zaistniała lub w którym przyjmuje się, że zaistniała.

21. Zdaniem Hoge Raad der Nederlanden (sądu najwyższego Niderlandów) powstaje również pytanie, czy – a jeżeli tak, to w jakim zakresie – sądy krajowe, które muszą dokonać oceny, czy mają w niniejszej sprawie jurysdykcję na podstawie rozporządzenia nr 44/2001, są zobowiązane w ramach dokonywania owej oceny oprzeć się na istotnej w tym kontekście argumentacji powoda, względnie skarżącego, czy też powinny one uwzględnić również względy powoływane przez pozwanego w celu podważenia owej argumentacji.

22. W tych okolicznościach sąd odsyłający postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 5 pkt 3 [rozporządzenia nr 44/2001] należy interpretować w ten sposób, że za »miejsce, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę« można uznać to miejsce w państwie członkowskim, w którym szkoda zaistniała, jeżeli szkoda ta jest wyłącznie szkodą majątkową [o charakterze czysto ekonomicznym] będącą bezpośrednim następstwem czynu niedozwolonego popełnionego w innym państwie członkowskim?

2) W razie odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze:

a) Na podstawie jakiego kryterium lub jakich aspektów sądy krajowe mają ustalić w ramach oceny swojej jurysdykcji zgodnie z art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001, czy w danym przypadku występuje szkoda majątkowa [o charakterze czysto ekonomicznym] będąca bezpośrednim następstwem czynu niedozwolonego (»szkoda czysto ekonomiczna o charakterze pierwotnym« lub »bepośrednia szkoda czysto ekonomiczna«) czy też szkoda majątkowa [o charakterze czysto ekonomicznym] będąca następstwem szkody początkowej [pierwotnej] zaistniałej w innym miejscu lub szkoda, która wynika ze szkody zaistniałej w innym miejscu (»szkoda następca [wtórna]« lub »pośrednia szkoda czysto ekonomiczna«)?

b) Na podstawie jakiego kryterium lub jakich aspektów sądy krajowe mają ustalić w ramach oceny swojej jurysdykcji zgodnie z art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 miejsce, w którym zaistniała w danym wypadku szkoda majątkowa [o charakterze czysto ekonomicznym] – bezpośrednia lub pośrednia – lub w którym przyjmuje się, że zaistniała?

3 — Wyrok C-364/93, EU:C:1995:289.

3) W razie udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze: czy rozporządzenie nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że sądy krajowe, które mają dokonać oceny, czy mają w danym wypadku jurysdykcję na podstawie tego rozporządzenia, są zobowiązane w ramach dokonywanej przez siebie oceny oprzeć się na istotnej w tym kontekście argumentacji powoda, względnie skarżącego, czy w ten sposób, że powinny też uwzględnić to, co przytoczył pozwany celem podważenia tej argumentacji?”.

23. Skarżąca w postępowaniu przed sądem odsyłającym, M.T. Schilling i J. Broż, rząd grecki oraz Komisja Europejska przedstawili uwagi i zostali wysłuchani na rozprawie, która odbyła się w dniu 25 listopada 2015 r.

IV – Analiza

A – Uwagi wstępne

24. W niniejszej opinii przywołuję orzecznictwo Trybunału dotyczące Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych⁴, zmienionej na mocy kolejnych konwencji dotyczących przystąpienia do owej konwencji nowych państw członkowskich (zwanej dalej „konwencją brukselską”), przy czym w zakresie, w jakim rozporządzenie nr 44/2001 zastępuje konwencję brukselską, wykładania dokonana przez Trybunał w odniesieniu do pierwotnych postanowień tej konwencji pozostaje aktualna także w odniesieniu do przepisów rozporządzenia, gdy przepisy konwencji brukselskiej i rozporządzenia nr 44/2001 można uznać za ekwiwalentne⁵. Przepis, który jest kluczowy dla niniejszej sprawy, a mianowicie art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001, jest bowiem zredagowany w sposób niemalże identyczny jak odpowiadające mu postanowienie konwencji brukselskiej, na którego systematyce jest zresztą oparty. Wobec tej ekwiwalencji przepisów należy zapewnić, zgodnie z motywem 19 rozporządzenia nr 44/2001, ciągłość wykładni tych dwóch instrumentów⁶.

B – W przedmiocie pytania pierwszego

25. Za pomocą pytania pierwszego sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że za „miejsce, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę” można uznać to miejsce w państwie członkowskim, w którym szkoda zaistniała, gdy szkoda ta jest wyłącznie szkodą czysto ekonomiczną będącą bezpośrednim następstwem czynu niedozwolonego popełnionego w innym państwie członkowskim.

26. Sąd odsyłający dąży zatem zasadniczo do ustalenia, czy szkoda czysto ekonomiczna poniesiona w państwie członkowskim stanowi łącznik wystarczający dla ustalenia sądu właściwego na podstawie art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001.

27. Wyłącznie na zasadzie odstępstwa od podstawowej zasady ustanowionej w art. 2 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001, przyznającej jurysdykcję sądom państwa członkowskiego miejsca zamieszkania pozwanego, sekcja 2 rozdziału II tego rozporządzenia przewiduje pewną ilość wypadków jurysdykcji szczególnej, wśród których figuruje ten przewidziany w art. 5 pkt 3 omawianego

4 — Dz.U. 1972, L 299, s. 32.

5 — Wyrok TNT Express Nederland, C-533/08, EU:C:2010:243, pkt 36 i przytoczone tam orzecznictwo.

6 — Zobacz także, właśnie w odniesieniu do art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001, wyrok Zuid-Chemie, C-189/08, EU:C:2009:475, pkt 19.

rozporządzenia⁷. Jako że właściwość sądu miejsca, w którym nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę, stanowi zasadę jurysdykcji szczególnej, podlega ona wykładni autonomicznej i ścisłej⁸, co nie pozwala na interpretację, która wykraczałaby poza wypadki wyraźnie określone we wspomnianym rozporządzeniu⁹.

28. Podstawowa racja istnienia zasady wyrażonej w art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 jest oparta – zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału – na istnieniu łącznika wynikającego ze szczególnie ścisłego związku pomiędzy roszczeniem a sądem miejsca, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę, który to łącznik uzasadnia przyznanie jurysdykcji temu sądowi ze względu na prawidłowe administrowanie wymiarem sprawiedliwości oraz sprawną organizację postępowania¹⁰. W istocie sąd miejsca, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę, jest zwykle predestynowany do orzeczenia w sprawie, w szczególności z powodu bliskości względem sporu i łatwości w przeprowadzeniu postępowania dowodowego¹¹.

29. Artykuł 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 stanowi zatem, że osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, może być pozwana w innym państwie członkowskim, jeżeli przedmiotem postępowania jest czyn niedozwolony, przed sąd miejsca, gdzie nastąpiło lub może nastąpić *zdarzenie wywołujące szkodę*.

30. Pragnę zauważyć, że przepis ten nie mówi w ogóle o *szkodzie*, lecz o *zdarzeniu wywołującym szkodę*. Przepis art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 dotyczy zatem przede wszystkim nie szkody, lecz zdarzenia powodującego powstanie szkody. Logika tego przepisu jest moim zdaniem oczywista: zwykle sędzia będzie mógł najlepiej zgromadzić fakty, przesłuchać świadków i podjąć wszelkie czynności procesowe w miejscu, w którym szkoda została faktycznie spowodowana.

31. Niemniej jednak wiadomo, że od czasu sprawy, która zapoczątkowała utrwaloną linię orzecznictwa, w której wydano wyrok Bier, zwany „wyrokiem Mines de potasse d’Alsace”¹², Trybunał interpretuje pojęcie „miejsca, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę” w taki sposób, że obejmuje ono dwa różne miejsca, czyli miejsce, w którym szkoda zaistniała¹³, i miejsce, w którym nastąpiło zdarzenie powodujące powstanie szkody¹⁴, leżące u podstaw powstania tejże szkody¹⁵.

32. Jeśli chodzi o szkodę czysto ekonomiczną, Trybunał orzekł w wyroku Marinari¹⁶, że pojęcie „miejsca, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę” nie dotyczy miejsca, w którym poszkodowany, jak twierdzi, doznał szkody czysto ekonomicznej *wskutek* powstałej w innym państwie członkowskim i tam doznanej przez niego szkody pierwotnej¹⁷. W tej sprawie powód złożył w oddziale banku w Zjednoczonym Królestwie plik weksli własnych, natomiast pracownicy banku odmówili ich realizacji i powiadomili policję o zaistniałej sytuacji, twierdząc, że pochodzenie weksli jest podejrzane, co spowodowało zatrzymanie powoda i zajęcie owych weksli. Po zwolnieniu przez angielski wymiar sprawiedliwości powód wystąpił do sądu włoskiego o zobowiązanie banku do naprawienia szkód wyrządzonych przez jego pracowników. Powództwo dotyczyło zapłaty równowartości weksli i naprawienia szkody, jaką powód miał ponieść z powodu zatrzymania, jak również zerwania szeregu umów i uszczerbku dla jego reputacji.

7 — Zobacz w szczególności wyroki: Coty Germany, C-360/12, EU:C:2014:1318, pkt 44; Melzer, C-228/11, EU:C:2013:305, pkt 23.

8 — Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem. Zobacz w szczególności wyroki: Holterman Ferho Exploitatie i in., C-47/14, EU:C:2015:574, pkt 72; CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, pkt 37; Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, pkt 43.

9 — Zobacz, w szczególności, wyroki: Coty Germany, C-360/12, EU:C:2014:1318, pkt 45; Melzer, C-228/11, EU:C:2013:305, pkt 24.

10 — Zobacz wyrok Zuid-Chemie, C-189/08, EU:C:2009:475, pkt 24 i przytoczone tam orzecznictwo.

11 — Zobacz wyrok Zuid-Chemie, C-189/08, EU:C:2009:475, pkt 24 i przytoczone tam orzecznictwo.

12 — Wyrok 21/76, EU:C:1976:166.

13 — Zwane w doktrynie niemieckiej „Erfolgsort”.

14 — Zwane w doktrynie niemieckiej „Handlungsort”.

15 — Wyrok 21/76, EU:C:1976:166, pkt 24. Zobacz także wyroki: Zuid-Chemie, EU:C:2009:475, pkt 23; Kainz, C-45/13, EU:C:2014:7, pkt 23.

16 — Wyrok C-364/93, EU:C:1995:289.

17 — Zobacz wyrok Marinari, C-364/93, EU:C:1995:289, pkt 21.

33. W postępowaniu głównym umowa, w której zamieszczono klauzulę o błędnej treści, została wynegocjowana i podpisana w Republice Czeskiej. W tymże państwie członkowskim zostały określone prawa i obowiązki stron, włącznie z zobowiązaniem Universal Music do zapłaty kwoty wyższej niż to początkowo przewidziano w odniesieniu do pozostałych 30% udziałów. Owo zobowiązanie umowne, którego strony umowy nie miały zamiaru podjąć, powstało w Republice Czeskiej. Tak więc to w tym państwie członkowskim zobowiązanie do zapłaty ceny wyższej niż przewidziana stało się nieodwracalne i niewzruszalne i tam też moim zdaniem zaistniała szkoda.

34. Stwierdzenie to oznacza, że pytania pierwsze i drugie stają się hipotetyczne, ponieważ zgodnie z utrwalonym orzecznictwem „miejsce, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę” znajduje się w Republice Czeskiej.

35. Sąd odsyłający podnosi jednak, że nie znalazł w orzecznictwie Trybunału odpowiedzi na pytanie, czy sama szkoda czysto ekonomiczna może stanowić „Erfolgsort [miejsce, w którym szkoda zaistniała]”, a zatem czy może ona stanowić podstawę jurysdykcji na podstawie art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001. Innymi słowy, zastanawia się on, czy jurysdykcja na podstawie tego przepisu istnieje w sytuacji, gdy nie zaistniała szkoda pierwotna, tak jak w sprawie, która doprowadziła do wydania wyroku *Marinari*¹⁸.

36. W takim przypadku, pomocniczo, zagadnienie kluczowe rozpatrywane w niniejszej sprawie polega zatem na tym, czy orzeczenie Trybunału w wyroku *Mines de potasse d'Alsace*¹⁹, zgodnie z którym wyrażenie „miejsce, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę” obejmuje obydwa miejsca, ma zastosowanie również wtedy, gdy mamy do czynienia ze szkodą czysto ekonomiczną.

37. Nie sądzę by tak było.

38. W przypadku gdy mamy do czynienia ze szkodą czysto ekonomiczną, a mianowicie szkodą, która polega wyłącznie na zmniejszeniu aktywów finansowych²⁰, nie uważam, aby pojęcie „Erfolgsort” mogło w pełni znaleźć zastosowanie²¹. W pewnych sytuacjach nie można rozróżnić pojęć „Handlungsort” i „Erfolgsort”. Ustalenie ewentualnego „Erfolgsort” w takiej sytuacji zależy w całości od miejsca, w którym znajdują się aktywa finansowe, które to miejsce zazwyczaj pokrywa się z miejscem zamieszkania lub, w przypadku osoby prawnej, państwem jej siedziby. Czynniki te są często przypadkowe i uzależnione od względów niemających żadnego związku z okolicznościami faktycznymi sporu.

39. W konsekwencji byłbym ostrożny, jeśli chodzi o dosłowne zastosowanie orzecznictwa wynikającego z wyroku *Mines de potasse d'Alsace*²² do sytuacji, w której szkoda ma charakter czysto ekonomiczny. Jak słusznie podkreśla w swoich uwagach Komisja, w wyroku *Mines de potasse d'Alsace*²³ Trybunał przewidział możliwość wyboru przez powoda między miejscem, w którym zaistniała szkoda, a miejscem, w którym nastąpiło zdarzenie będące przyczyną powstania szkody, nie po to, aby rozszerzyć zakres odstępstwa od ogólnej reguły jurysdykcyjnej. Przyczyną takiego rozstrzygnięcia była konieczność pozostania możliwie najbliżej okoliczności faktycznych sporu i wskazania sądu najbardziej odpowiedniego dla rozstrzygnięcia sprawy, a co za tym idzie – należytego zorganizowania postępowania, w tym zbierania dowodów i wysłuchania świadków.

18 — Wyrok C-364/93, EU:C:1995:289.

19 — Wyrok 21/76, EU:C:1976:166.

20 — Zgodnie z terminologią używaną przez sąd odsyłający: „vermogensschade”.

21 — Jest oczywiście inaczej, gdy czyn niedozwolony dotyczy majątku jako takiego. W takiej sytuacji jest dla mnie oczywiste, że „Erfolgsort” może stanowić miejsce, w którym została poniesiona szkoda czysto ekonomiczna. Zobacz także podobnie P. Mankowski, w: U. Magnus, P. Mankowski, *Brussels Ibis Regulation – Commentary*, Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln 2016, art. 7, pkt 328.

22 — Wyrok 21/76, EU:C:1976:166.

23 — Wyrok 21/76, EU:C:1976:166.

40. Zatem, jak już widzieliśmy, wszystkie czynniki, które umożliwiają sądowi należyte zorganizowanie postępowania, są związane z Republiką Czeską.

41. Innymi słowy, sam fakt, że kwota będąca przedmiotem ugody obciążyła przedsiębiorstwo z siedzibą w Niderlandach, nie stanowi ze względów prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości i sprawnej organizacji postępowania wystarczającej podstawy dla przyznania jurysdykcji sądom niderlandzkim.

42. Nie wydaje mi się, aby analiza orzecznictwa Trybunału mogła przeczyć mojej propozycji.

43. W sprawie, w której wydano wyrok Kronhofer²⁴, osoba poszkodowana, mająca siedzibę w Austrii, przyjęła ofertę otwarcia w Niemczech rachunku, na który przeniosła pewien kapitał. Trybunał orzekł, że art. 5 pkt 3 konwencji brukselskiej należy interpretować w ten sposób, iż wyrażenie „miejsce, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę” nie oznacza miejsca siedziby powoda, w którym znajduje się „ośrodek jego interesów majątkowych”, *wyłącznie z tego powodu*, że poniósł on tam szkodę finansową w wyniku utraty składników własnego majątku, która miała miejsce w innym umawiającym się państwie²⁵. Stwierdzenie to jest przekonujące, zważywszy, że miejsce to jest raczej przypadkowe i nie jest koniecznie użytecznym łącznikiem jurysdykcyjnym.

44. W sprawie, w której wydano wyrok Kolassa²⁶, inwestor powierzył bankowi w swoim kraju, Austrii, określoną kwotę. Zdaniem Trybunału szkoda zaistniała w miejscu, w którym inwestor jej doznał²⁷, a mianowicie w Austrii. Zdaniem Trybunału została ustalona jurysdykcja na podstawie art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001²⁸.

45. Uważam jednak, że ze sprawy tej nie można wyprowadzać ogólnej zasady, zgodnie z którą do celów przywołanego przepisu wystarcza jako łącznik szkoda czysto ekonomiczna. Stan faktyczny w sprawie, w której wydano wyrok Kolassa²⁹, był bowiem szczególny. Bank brytyjski, będący stroną pozwaną w tej sprawie, wydał prospekt dotyczący rozpatrywanych certyfikatów finansowych w Austrii³⁰ i certyfikaty te (od)sprzedawał właśnie bank austriacki.

46. W sprawie, w której wydano wyrok CDC Hydrogen Peroxide, dotyczący prawa konkurencji, poszkodowani znajdowali się w kilku państwach członkowskich i Trybunał uznał, że jako łącznik mogą służyć te państwa³¹. Trybunał orzekł, że „[j]eżeli chodzi o szkodę polegającą na nadpłacie z powodu sztucznie zawyżonej ceny, [...] miejsce to można zidentyfikować jedynie w odniesieniu do każdego uważającego się za poszkodowanego z osobna i co do zasady będzie nim siedziba danego przedsiębiorstwa”³².

47. Nie sądzę, aby stwierdzenie to mogło stanowić podstawę do wyprowadzania ogólnej zasady, zgodnie z którą siedziba poszkodowanego przedsiębiorstwa stanowi miejsce zaistnienia szkody. Przeciwnie, również to stwierdzenie wynika ze szczególnych okoliczności przywołanej sprawy, w której szkody doznała znaczna liczba osób. Nie było zatem możliwe określenie jednego miejsca ani w odniesieniu do miejsca, w którym kartel został zawarty, ani miejsca, w którym nastąpiło zdarzenie powodujące powstanie szkody. Co więcej, wydaje mi się, że siedziba przedsiębiorstwa zazwyczaj powiązana jest z jego działalnością gospodarczą.

24 — Wyrok C-168/02, EU:C:2004:364.

25 — Wyrok Kronhofer, C-168/02, EU:C:2004:364, pkt 21.

26 — Wyrok C-375/13, EU:C:2015:37.

27 — Wyrok Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, pkt 54.

28 — Wyrok Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, pkt 57.

29 — Wyrok C-375/13, EU:C:2015:37.

30 — Zobacz także moja opinia w sprawie Kolassa, C-375/13, EU:C:2014:2135, pkt 64.

31 — Wyrok C-352/13, EU:C:2015:335, pkt 52.

32 — Wyrok CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335.

48. Podsumowując, nie widzę, w jaki sposób art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 mógłby stanowić podstawę dla jurysdykcji sądu znajdującego się w państwie członkowskim, którego jedynym łącznikiem ze sporem jest fakt, że poszkodowany poniósł w nim szkodę czysto ekonomiczną.

49. W konsekwencji proponuję, aby na pytanie pierwsze odpowiedzieć, iż art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że za „miejsce, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę” nie można – w braku innych powiązań – uznać miejsca w państwie członkowskim, w którym szkoda zaistniała, gdy szkoda ta jest wyłącznie szkodą czysto ekonomiczną będącą bezpośrednim następstwem czynu niedozwolonego popełnionego w innym państwie członkowskim.

50. Ze względu na treść tejże propozycji nie zachodzi potrzeba rozpatrywania pytania drugiego.

C – W przedmiocie pytania trzeciego

51. Za pomocą pytania trzeciego sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że sądy krajowe, które mają ustalić, czy mają one jurysdykcję na podstawie tego przepisu, są zobowiązane w ramach dokonywanej przez siebie oceny oprzeć się na argumentacji przedstawionej przez powoda, czy też w ten sposób, że powinny one uwzględnić również względy powoływane przez pozwanego celem podważenia wspomnianej argumentacji.

52. Chociaż sąd odsyłający zadaje to pytanie wyłącznie na wypadek udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze, uważam, że powinna na nie zostać udzielona odpowiedź, zważywszy, że kwestia ta ma charakter ogólny i odnosi się do oceny jurysdykcji, a nie tylko do tego, czy dla ustalenia jurysdykcji wystarcza wystąpienie szkody czysto ekonomicznej.

53. Tytułem wstępu należy przypomnieć³³, że właściwość sądu jest określona przez autonomiczne zasady ustanowione przez rozporządzenie nr 44/2001, podczas gdy sprawa jest rozstrzygana co do istoty zgodnie z właściwym prawem krajowym określonym za pomocą norm kolizyjnych odnoszących się do zobowiązań umownych³⁴ lub pozaumownych³⁵.

54. Wydaje mi się, że już w dotychczasowym orzecznictwie można znaleźć szereg wskazówek pomocnych dla udzielenia odpowiedzi na to pytanie.

55. Rozporządzenie nr 44/2001 nie precyzuje zakresu obowiązków spoczywających na sądach krajowych w ramach ustalania przez nie ich jurysdykcji. Z utrwalonego orzecznictwa wynika, że konwencja brukselska nie ma na celu ujednolicenia przepisów proceduralnych umawiających się państw, lecz podział kompetencji sądów w zakresie rozstrzygania sporów w sprawach cywilnych i handlowych w stosunkach pomiędzy umawiającymi się państwami, a także ułatwienie wykonywania orzeczeń sądowych³⁶. Z utrwalonego orzecznictwa wynika również, że jeśli chodzi o przepisy prawa procesowego, należy stosować przepisy krajowe podlegające stosowaniu przez sąd, przed którym wytoczono powództwo, z zastrzeżeniem, że stosowanie tych przepisów nie wpływa na skuteczność (effet utile) konwencji brukselskiej³⁷.

33 — Zobacz także moja opinia w sprawie Kolassa, C-375/13, EU:C:2014:2135, pkt 69.

34 — Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) (Dz.U. L 177, s. 6).

35 — Rozporządzenie (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych (Rzym II) (Dz.U. L 199, s. 40).

36 — Zobacz w tym względzie wyroki: Shevill i in., C-68/93, EU:C:1995:61, pkt 35; Italian Leather, C-80/00, EU:C:2002:342, pkt 43; a także DFDS Torline, C-18/02, EU:C:2004:74, pkt 23.

37 — Wyroki: Hagen, C-365/88, EU:C:1990:203, pkt 19, 20; a także Shevill i in., C-68/93, EU:C:1995:61, pkt 36.

56. Trybunał orzekł zatem, że skarżący korzystał z jurysdykcji sądu miejsca wykonania umowy zgodnie z art. 5 ust. 1 konwencji brukselskiej, nawet jeśli zawarcie umowy, która legła u podstaw sporu, było między stronami sporne³⁸. Wyjaśnił także, że umożliwienie sądowi krajowemu, przed którym wytoczono powództwo, łatwego rozstrzygnięcia w przedmiocie własnej jurysdykcji na podstawie postanowień tej konwencji, bez konieczności rozpoznawania sprawy co do istoty, jest zgodne z duchem pewności prawa³⁹.

57. Trybunał stwierdził również, że na etapie weryfikacji jurysdykcji krajowej sąd rozpoznający sprawę nie dokonuje oceny ani dopuszczalności, ani zasadności powództwa o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego lub prawa według przepisów prawa krajowego, ale jedynie identyfikuje łączniki z państwem sądu uzasadniające jego jurysdykcję na mocy art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001⁴⁰. Uznał również, że dla celów stosowania art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 sąd, przed którym wytoczono powództwo, może uważać za ustalone – jedynie na potrzeby zweryfikowania swojej jurysdykcji na podstawie tego przepisu – uprawdopodobnione twierdzenia powoda dotyczące warunków odpowiedzialności za czyny niedozwolone lub podobne⁴¹. Wreszcie Trybunał orzekł, że w ramach ustalania jurysdykcji na podstawie rozporządzenia nr 44/2001 nie ma konieczności przeprowadzenia szczegółowego postępowania dowodowego w przedmiocie spornych okoliczności faktycznych, które mają znaczenie zarówno dla kwestii jurysdykcji, jak i dla istnienia podnoszonego prawa, i że sąd, przed którym wytoczono powództwo, może jednak ustalić swą jurysdykcję krajową w świetle wszystkich dostępnych mu informacji, w tym ewentualnie zastrzeżeń ze strony pozwanego⁴².

58. Proponuję zatem, by na pytanie trzecie odpowiedzieć, że dla celów ustalenia swojej jurysdykcji na podstawie przepisów rozporządzenia nr 44/2001 sąd rozpoznający spór musi uwzględnić wszystkie informacje, jakimi dysponuje, w tym, w stosownych przypadkach, informacje przedstawione przez stronę pozwaną.

V – Wnioski

59. W świetle powyższych rozważań proponuję, aby Trybunał odpowiedział na pytania prejudycjalne zadane przez Hoge Raad der Nederlanden (sąd najwyższy Niderlandów) w następujący sposób:

- 1) Artykuł 5 pkt 3 rozporządzenia (WE) nr 44/2001 Rady z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych należy interpretować w ten sposób, że – w braku innych powiązań – za „miejsce, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę” nie można uznać miejsca w państwie członkowskim, w którym szkoda zaistniała, gdy szkoda ta jest wyłącznie szkodą czysto ekonomiczną będącą następstwem czynu niedozwolonego popełnionego w innym państwie członkowskim.
- 2) Dla celów ustalenia swojej jurysdykcji na podstawie przepisów rozporządzenia nr 44/2001 sąd rozpoznający spór musi uwzględnić wszystkie informacje, jakimi dysponuje, w tym, w stosownych przypadkach, informacje przedstawione przez stronę pozwaną.

38 — Wyrok Effer, 38/81, EU:C:1982:79, pkt 8.

39 — Wyrok Benincasa, C-269/95, EU:C:1997:337, pkt 27.

40 — Wyrok Folien Fischer i Fofitec, C-133/11, EU:C:2012:664, pkt 50.

41 — Wyrok Hi Hotel HCF, C-387/12, EU:C:2014:215, pkt 20.

42 — Wyrok Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, pkt 65.